

Bursa'da Kızık Köylerinin Kırsal Turizm Açısından Analizi

Determination of Rural Tourism Potential of Kızık Villages in Bursa

Serpil KARA* -Taner KILIÇ**

Özet

Günümüzün en önemli sorunlarından biri hızlı kentleşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan aşırı yapılaşmadır. Bu durum var olan doğal alanları giderek ortadan kaldırmaktadır. Toplumsal yaşamdaki bu değişim insan hayatını fiziksel ve psikolojik boyutta etkilemektedir. Bu nedenle günlük yaşam tarzının sıradanlığından uzaklaşmak isteyen insanlar, yılın belli bir döneminde, kısa süreli ya da günübirlik aktivitelere katılarak, kendini fiziksel ve psikolojik olarak yenileyebileceği kırsal mekanlara yönelmektedir. Böylece konum olarak şehirlere yakın, doğal ve tarihi dokusu ile potansiyel rekreasyon alanı olan kırsal mekanlar, turizm çekiciliği olan yerleşimler olarak değer kazanmaktadır.

Zengin tarihi geçmişi ve doğal çekicilikleri ile kırsallığını hala koruyabilen; Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köyleri araştırma sahamızı oluşturmaktadır. Fidyekızık ve Değirmenlikızık yerleşmeleri ise kent merkezine yakınlığından dolayı zaman içinde aşırı yapılaşma ve yoğun nüfuslanma sonucu kırsal özelliklerini yitirmişlerdir. Bu nedenle bu köyler çalışma alanımızın dışında bırakılmıştır. Araştırmanın temel amacı, Bursa şehir merkezine oldukça yakın bir konumda bulunan Kızık köylerinin kırsal turizm potansiyelini belirlemek ve bu potansiyelin kentsel rekreasyon açısından nasıl değerlendirildiğini ortaya koyabilmektir. Araştırma evrenini, Kızık köylerine gelen ziyaretçiler, bu köylerde yaşayan yerel halk ile esnaf oluşturmaktadır. Ziyaretçilere yüz yüze görüşme tekniği ve rastgele örnekleme göre, yerel halka ve esnafa ise yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Araştırma 470 kişi ile gerçekleştirilen karma desenli bir araştırmadır. Birinci elden sağlanan veriler SPSS 21 programı ile analiz edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca

---

* Uzm. Serpil Kara, Tan Okulları, Nilüfer-Bursa / Türkiye, serpil.comert@hotmail.com, Orchid ID: <https://orcid.org/0000-0002-2973-2075>

** Dr. Öğr. Üyesi Taner Kılıç, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, 11230, Gülümbe Kampüsü-Bilecik / Türkiye, taner.kilic@bilecik.edu.tr, Orchid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1944-8214>

SWOT analizi yapılarak çalışma alanımıza konu olan Kızık köylerinin turizm potansiyeli ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Turizm, Kırsal turizm, Kızık köyleri, Bursa

Abstract

The impact of Globalization has been increasing in economic and social life depending on technological development. One of the most important today's problems in the world is excessive and rapid urbanization which leads to destroy existing natural areas. This change in the social life has effects on human life in terms of body and mental in the long term. Therefore, people who want to move away from mundane everyday life practices, tend to join in one-day or short-term physical activities in the rural areas in a certain period of year in order to recover themselves mentally. Thus, rural areas which have potential recreation areas located near the city center with its natural and historical contexts, are gaining a character of tourism center.

Some of Kızık villages in Bursa are selected as our study area that consists of Cumalıkızık, Hamamlıkızık and Derekızık villages because they still have been protecting their countryside features with its rich history and natural beauties. On the other hand, Fidyekızık and Değirmenlikızık settlements, which have been handled in the context of rural tourism, have lost their rural characteristics due to their proximity to the city center which causes these villages to have excessive urbanization and dense population. For this reason, these villages are excluded from our study area. The initial aim of this study is to determine the rural tourism potential of villages of Kızık and to evaluate the potential of these villages regarding the urban recreational tourism. For the data collection phase, field research and literature review were conducted, and some necessary documents were obtained from the relevant government agencies. The population of this study consist of visitors, the local people and artisans. Thus, the three analysis units of the research are visitors, local people and artisans. While a questionnaire was applied to the visitors as the random sampling face to face interview technique, same questionnaire was applied to the local villagers and artisans as the face to face interview technique. The research is mixed-pattern research with 470 people. First-hand data were analyzed and evaluated by SPSS 21 program. Besides, SWOT analysis has been done to reveal the tourism potential of the Kızık villages in our study area.

Key Word: Recreation, Tourism, Rural tourism, Kızık villages, Bursa.

1. Giriş

Dünyada meydana gelen hızlı sanayileşme, aşırı kentleşme ve artan teknoloji; ekonominin gelişmesine ve sosyal yapının değişmesine yol açmaktadır. Özellikle hızlı nüfus artışı ile büyük şehirlerde yaşanan

kargaşadan uzaklaşma isteği, turizmi doğal bir sonuç olarak ortaya çıkarmaktadır. Turizm tarihi-geleneksel değerleri, sosyo-kültürel özellikleri ve çevresel faktörleri kapsayan bir hizmet sektörüdür. Bu nedenle turizm çok boyutlu ele alınması gereken bir olgudur.

Turizmde deniz-kum-güneş üçlüsü uzun yıllar çekim gücü yaratırken, bugün turistlerin tatil yeri seçiminde özgün doğal ve kültürel zenginlikler daha fazla rol oynamaya başlamıştır¹. İnsanların rekreasyon ve turizm anlayışı sürekli değişime uğramaktadır. Uluslararası çevre bilincinin gelişmesi, turizmin önemli faktörlerinden biri olan doğal çekiciliklerin korunmasına yol açarak ekoturizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ekoturizm, turizm faaliyetleri gerçekleştirilirken doğal ve tarihi değerlerin gelecek nesillere aktarımını benimsemektedir. Bu anlayış beraberinde sürdürülebilirlik kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bir turizm ilkesi olarak gelişmeye başlayan sürdürülebilir turizm, tarihi ve kültürel değerler ile doğal zenginliklerin korunarak, turizmin uzun vadede kalıcılığını sağlamaktır. Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir turizm çeşidi olarak kırsal turizm ise çok yönlü ve kompleks bir aktivitedir. Kırsal turizm, çiftlik turizmi, yeşil turizm veya yayla turizmi olmakla birlikte, doğa tatillerini ve özellikle de ekoturizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık, sanat, tarih ve etnik yapıya endekslili bir turizm çeşididir².

Sanayi devrimi ile birlikte doğal kaynakların yoğun kullanımı çevresel tahribatı arttırarak kentlerde olumsuz bir baskı ortaya çıkarmıştır. Bu baskıdan kurtulmak isteyen kent insanı boş zamanlarında dinlenmek ve psikolojik olarak kendini yenileyebilmek için kırsal alanlara yönelmiştir. Özellikle sahip olduğu tarihi-kültürel değerleri, geleneksel yaşam tarzı, yerel ürünleri ve doğal güzellikleri ile çeşitli sportif faaliyetlerin yapılabileceği kırsal mekanlar turizm ve rekreasyon potansiyeli taşımaktadır. Bu potansiyel her

---

¹ Soykan, 2001, "Ege Bölgesi'nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir)", Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi, Yayın No: 1, İstanbul: Safa Tanıtım ve Matbaacılık.

² Soykan, 2006, "Avrupa'da Kırsal Turizme Bakış Kazanılan Deneyim", II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 20-22 Nisan, s.72-73.

yaştan bireyin aktif ya da pasif olarak kısa süreli veya günübirlik katılımları ile açığa çıkmaktadır. Böylece giderek gelişen kırsal turizm gerçekleştirildiği kırsal mekanların da önemini arttırmaktadır. Gün içinde yapılabilecek çok sayıda aktiviteyi içinde barındıran kırsal alanlar rekreasyonel açıdan da büyük potansiyel taşır. Ancak bu potansiyelinin planlı kullanılmaması halinde çevresel bozulmalar ortaya çıkar. Doğal ve tarihi değerlerin bozulmaya başladığı kırsal mekanlar, ziyaretçilerin beklentisini karşılayamaz hale gelir ve turizm faaliyetleri kısa vadede sona erer.

Bu araştırmanın amacı, Bursa'daki Kızık köylerinin kırsal turizm potansiyelinin ortaya konulması, bu potansiyelin kentsel rekreasyon açısından nasıl değerlendirildiğinin araştırılması, sorunların tespit edilmesi ve ileriye yönelik öneriler sunulmasıdır.

Bu çalışmada araştırma evrenine dahil ettiğimiz paydaşlar, bu köylere gelen ziyaretçiler ile bu köylerde yaşayan yerel halk ve esnaftır. Araştırmada ziyaretçiler, yerel halk ve esnaf olmak üzere üç analiz birimi bulunmaktadır. Ziyaretçilere yüz yüze görüşme tekniği ve rastgele örnekleme göre, yerel halk ve esnafa ise yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Araştırma 470 kişi ile gerçekleştirilen karma desenli bir araştırmadır. Yerel halk anketi, köye dışarıdan gelen esnafın varlığından dolayı köyde ikamet edenler ve esnaflık yapanlar olmak üzere iki ayrı gruba uygulanacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşmeler 1 Mart - 20 Eylül 2016 tarihleri arasında üç farklı arazi çalışmasında gerçekleştirilmiştir. Cumalıkızık köyünde 320 ziyaretçi, 15 yerel halk ve 25 esnaf, Derekızık ve Hamamlıkızık köylerinde ise 40'ar ziyaretçi, 5'er esnaf ve 10'ar yerel halk ile yüz yüze görüşülmüştür. Cumalıkızık köyünde ziyaretçilere uygulanan anket sayısının Derekızık ve Hamamlıkızık köyünden fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Cumalıkızık köyünün kültür turizminin önemli merkezlerinden biri olması ve UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması sonucu yıl içinde köye gelen ziyaretçi sayısının çok daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Hafta içi ve hafta sonu ziyaret edilen köylerde yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler SPSS 21 programında değerlendirilmiştir. Köylerin turizm potansiyelini ortaya çıkarmaya yönelik SWOT analizinin yapılması ile araştırmanın ana aşaması tamamlanmış ve araştırma rapor halinde yazılmıştır.

Kırsal turizm kapsamında ele aldığımız köylerden Fidyekızık ve Değirmenlikızık yerleşimleri kent merkezine yakınlığından dolayı zaman içinde aşırı yapılaşma ve yoğun nüfuslanma sonucu kırsal özelliklerini yitirdiğinden çalışma alanımızın dışında bırakılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Turizm insanların geçici veya devamlı asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek şartıyla konaklamaları; tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplumları tanıma ve benzeri amaçlarla yurtiçi ve yurtdışı bölgelere gitmelerinden doğan; ekonomik, sosyal, kültürel iletişimlerin, doğal ve yapay çevre ortamında paylaşılmasıdır³. Doğal ve yapay çevrede var olan turizm çekicilikleri bulunduğu coğrafyadan etkilenmektedir. Coğrafya, en basit tanımıyla insan ve mekân ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. Coğrafya, birbirinden farklı doğal, beşeri, ekonomik, tarihi ve sosyal ortam ve olgulardan kaynaklanan karmaşık sorunları, kendi ilke ve yöntemlerine uygun olarak araştırıp, özellikle insan ve onun yaşama alanı olan doğal ortamı esas alarak çözümler sunmaya çalışır⁴. İnsanı ve mekânı araştırma merkezine alan coğrafya, yaşam alanlarındaki mekansal farklılığın en temel etkenidir. Bu durum insanların yaşam biçimi üzerinde doğrudan belirleyici olmaktadır. Sonuçta mekansal farklılıkların insan yaşamı üzerindeki etkisi turizm kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Turizmin bir yerleşmeyi nasıl etkileyip değişime uğrattığı, bu değişim sırasında yerleşmede nasıl toplumsal-ekonomik-mekânsal etkiler yaratabileceği, turizmin mevsimlik özelliğinin nüfusa nasıl yansıdığı, ulaşım ile ilişkisi turizm ve coğrafyayı birleştirmekte ve turizm coğrafyasının gelişmesine neden olmaktadır. Beşeri coğrafyanın alt inceleme dallarından olan turizm coğrafyası; insan topluluklarının içinde yaşadığı, doğa ile birlikte oluşturdukları doğal ve kültürel varlıkları turizme yönelik incelemekte, insanlığın ortak mirası olan doğal ve kültürel çevre değerlerinin turizm amaçlı

³ T.C. Çevre Bakanlığı, 1997, Türkiye Çevre Atlası-96, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.151.

⁴ Elibüyük, 1997, "Coğrafya'nın Önemi, Tanımı ve Sınıflandırılması", Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. Talip YÜCEL'e Armağan, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yıl XXXIII/1-2, 105-130, Ankara.

kullanılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında etkin görevler üstlenmektedir. Başka bir anlatımla turizm coğrafyası insanların gittikleri turistik yerlerin coğrafi konumu, yüzey şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, termal kaynakları, tarihi ve kültürel varlıkları ile ilgilenmektedir⁵.

Toplumsal bir varlık olan insan, turizm faaliyetleri sırasında kendini psikolojik ve fiziksel olarak ayakta tutacak çeşitli aktivitelere katılmaktadır. İnsanların bu doğrultuda gerçekleştirdiği turizm etkinlikleri, rekreasyon etkinlikleri ile birbirine benzemektedir.

Rekreasyon, insanoğlunun haz alma duyusu açısından doyurucu, duygusal ve zihinsel açıdan renovatif amaçlar taşıyan, sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik imkanları ile insanların iş vb. zamanlarından arta kalan boş zamanlarını değerlendirmeyi amaçlayan eylem ve etkinliklerdir⁶.

Rekreasyonun önemli bir uygulama alanı olan turizm, bazı çeşitleri ile bir boş zaman etkinliğinden çok yapılmasında zorunluluk ya da gereklilik bulunan bir çalışma özelliği taşımaktadır (iş turizmi gibi). Gerek bu şekilde oluşan turizm gerekse rekreatif amaçlı gerçekleştirilen turizm ile rekreasyon arasındaki bazı ilişkilerden söz edilebilir⁷.

Turizm amaçlı geziler, eğlenme ve dinlenme amaçlı gezilerden yer, yol, yüzler, yaşam tarzları, tavır ve davranışlarda çok boyutlu değişiklikler yapma imkanlarını arttırma özellikleri ile farklılıklar gösterir. Turizm genel olarak insanın para ve zaman harcamada büyük bir satın alma olayı iken rekreatif hizmetleri veya ürünleri kişinin olağan tüketim alışkanlıklarının içinde yer alır. Turizm, tüketicinin onu elde etmesi için evinden ayrılmasını gerektirirken rekreasyon, evde veya çevresinde yapılabilir⁸. Turizm ve rekreasyon kavramsal açıdan farklılık gösterse de gerçekleştirilen etkinlikler açısından birbirinden bağımsız düşünülemez. Özellikle turizm amaçlı yapılan tüm seyahatlerde

⁵ Emekli, 2006, "Coğrafya Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm", Ege Coğrafya Dergisi, S:15, s.51-59.

⁶ Sevil, 2012, "Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler (1. Ünite)", Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

⁷ Karaküçük, 2008, Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme, **IV**. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

⁸ Karaçar, 2014, "Boş Zaman ve Rekreasyonun Tarihsel Gelişim Süreci", Ali Yaylı (Ed.); *Rekreasyona Giriş*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık: Ankara, ss.69-130.

bireyin kendini mutlu etmek için yaptığı aktiviteler rekreasyonel turizm olarak adlandırılır.

Doğal ve yapay çevrede gerçekleştirilen turizm etkinlikleri, coğrafi bölgelerin sahip olduğu turistik çekiciliklere göre çeşitlenmektedir. Festival, folklor, tiyatro, sergi gibi sanat etkinliklerine katılmak, geçmiş ve yaşayan uygarlıklar ile kültürel değerleri tanımak, tarihi yerleri ve toplumun yaşam tarzlarını görmek amacıyla yapılan gezi kültür turizmi olarak adlandırılmaktadır.⁹ Turistlerin ihtiyaçlarının çeşitlenmesi kültürel kaynakların önemini arttırarak kültürel turizmin, gelişmesine katkıda bulunmuştur. Kültürel turizmin ilgi uyandıran değerlerinden biri olan geçmiş yaşantıya ait izler ise tarihi turizmin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle teknolojik yaşantı, doğal kaynakların hızlı tüketimi karşısında kendini koruyabilmiş kırsal alanlar, sahip oldukları tarihi mimari ve sokak dokusu ile tarihi kültürel turizmin en çekici merkezlerini oluşturmaktadır. Değişik kültürleri ve kültür eserlerini görmek için yapılan seyahat olarak tanımlanan kültürel turizm, bölge halkının kültürü, tarihi ve bölgenin arkeolojik özellikleri ile ilişkili bir turizm türüdür¹⁰.

Doğal kaynaklara bağlı gerçekleştirilen kırsal turizm ise kırsal yerleşmelerden bağımsız düşünülemez. Kırsal turizmin bir unsuru olan kırsal coğrafi ortamlar; doğal ve kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, çoğunlukla kırsal alanlara, rekreasyonel amaçlı günübirlik veya akraba-eş/dost ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların ve zorunlulukların olmayışı, buna karşın kişilerin kendilerini özgür hissetmelerini sağlayacak olanakların varlığı, günümüzde gerek hafta sonları gerekse mevsimlik tatillerde bu ortamlara yoğun ziyaretleri beraberinde getirmiş ve böylece kırsal turizm denilen bir turizm türü doğmuştur¹¹. Dünyada olduğu gibi ülkemizde

---

⁹ Aydın, İ. (1990). Açıklamalı Turizm Terimler Sözlüğü, Aydın. ss.27.

¹⁰ Haberal, 2015, Turizmde Alternatif: Ekolojik Turizm, Doğa Turizmi, Kırsal Turizm, Yayla Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.

¹¹ Soykan, 1999, "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm", *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, Yıl 10, Mart-Haziran.

de kırsal turizmin önemi son dönemde giderek artmaktadır. Kırsal turizm; doğal çevrenin varlığını sürdürebildiği, şehir yerleşmelerinden mekan olarak farklı geleneksel yaşam tarzının sergilendiği, tarihsel ve kültürel değerleri ile otantik havanın egemen olduğu ortamlarda gerçekleştirilir.

Turizmin gerçekleştirildiği ortamda devam edebilmesi sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu nedenle sürdürülebilirlik tüm turizm türlerinde önem taşımaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı yaşamsal faaliyetlerin bütününde kendine yer bulduğundan birçok konuyla ilişkilendirilebilir ve farklı anlamlar yüklenebilir. Örneğin; ormanların, sulak alanların sürdürülebilirliği, sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir mimari, sürdürülebilir turizm vb. gibi kullanımlar sürdürülebilirlik konusunu, üzerinde çok konuşulan karmaşık bir kavram haline dönüştürmüştür¹². Sürdürülebilirlik her ne kadar karmaşık bir kavram haline dönüşse de ilgili olduğu alanda var olan unsurların planlı bir şekilde değerlendirilmesini ve özellikle turizmde çekiciliklerin korunarak geleceğe aktarılmasını ifade etmektedir. Doğal ya da tarihi mekanlarda var olan mirasların gelecek nesillere aktarılması, yerel halkın sahip olduğu değerlerin tahrip edilmesine ve hızlı tüketilmesine engel olması, turizmi geçim kaynağı olarak uzun vadede gerçekleştirmesi için sürdürülebilirlik önem arz etmektedir.

3. Bursa Kızık Köylerinin Genel Özellikleri

Bursa'nın doğusunda Uludağ'ın kuzeye bakan yamaçlarında birkaç kilometre arayla sıralanmış beş Kızık köyü yer almaktadır. Bu köyler arasında Uludağ'ın kuzey yamaçlarından akan dere ve çaylar sınır oluşturmaktadır. Kestane, kayın, meşe, kiraz, dut ve çam ağaçlarının geniş yer kapladığı birer tarım ve orman köyü özelliği taşıyan köylerin ortalama yükseltisi 300 metredir. Köyler, Bursa merkezine 15 kilometre uzaklıkta bulunan Derekızık köyü en doğuda olmak üzere Hamamlıkızık, Cumalıkızık, Fidyekızık ve Değirmenlikızık olarak batıya doğru dizilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bilgilere göre bu köylerin aynı zamanda İç Anadolu'dan Bursa'ya

---

¹² Yavuz, 2010, "Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S:7(14), s.63-86.

kadar uzanan İpek Yolu kenarında sıralandığı bilinmektedir. Köylerin kuruluş yılları ise tahrir defterlerinde yer alan kayıtlara göre Osmanlı Dönemi'ne dayanmaktadır. Köylerin kurucularının Orta Asya'dan gelen Kızık Türkmenleri olduğu bilinmektedir. Kurtuluş Savaşı yıllarında Yunanlılar tarafından tahrip edilen köylerden sadece "Cumalıkızık" tarihi dokusunu koruyup günümüze kadar ulaşabilmiştir. Tarihi sokak dokusu ve Osmanlı mimarisi evleri ile ayakta kalabilen nadir köylerden biri olan Cumalıkızık UNESCO tarafından Dünya Mirası olarak ilan edilmiş ve tarihi bir sit alanı olmuştur. Kırsal mekan özelliğini koruyan Derekızık ve Hamamlıkızık köyleri, Osmanlı mimari motiflerini yansıtan birkaç yapıyla tarihi geçmişini günümüze kadar getirmiştir.

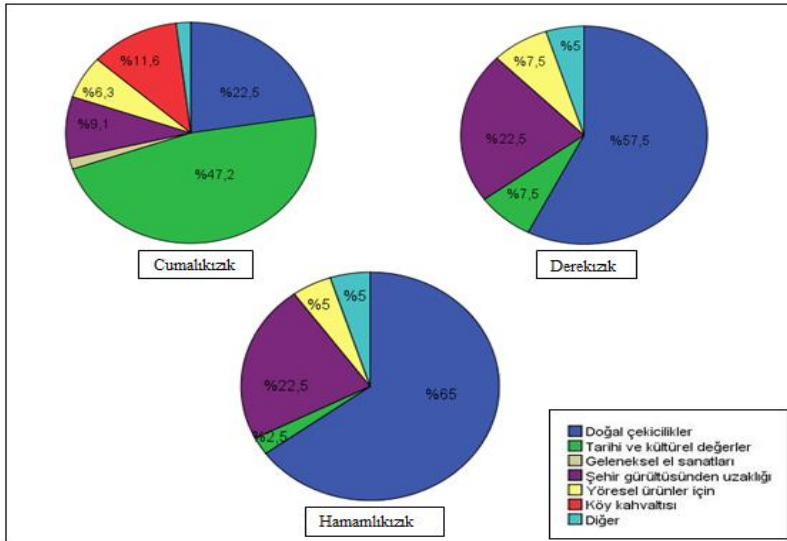
Çalışma alanımızı kırsal mekan yapısını koruyan Derekızık, Hamamlıkızık ve Cumalıkızık köyleri oluşturmaktadır. Tarihsel geçmişinin yanı sıra sahip oldukları doğal güzellikleri ile çekiciliği olan ve geliştirilebilir kırsal turizm alanlarıdır. Şehir merkezine göre en uzak ve en doğuda yer alan Derekızık, piknik yapan günübirlikçilerin tercih ettiği kırsal mekanlardan biridir. Hamamlıkızık yakınlığından dolayı Cumalıkızık'ın gölgesinde kalmış gibi gözükse de mesire alanları ve alabalık çiftlikleri ile ziyaretçileri kendine çekmektedir. Cumalıkızık ise tarihi kırsal turizm mekanlarından biridir.

Şekil 1: Kızık Köylerinin Lokasyonu

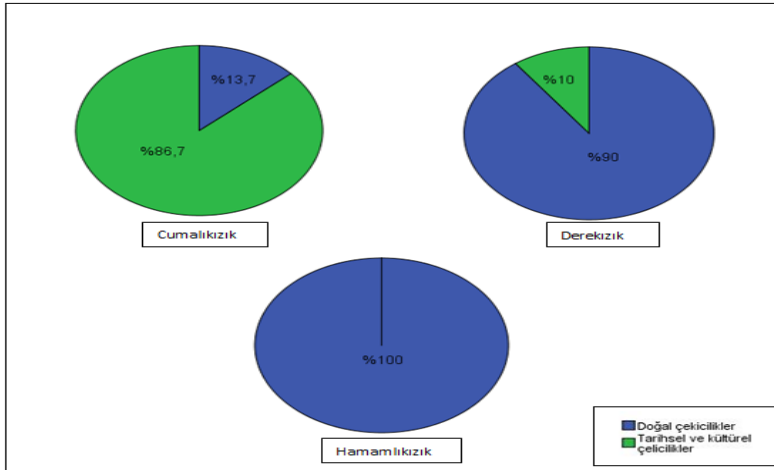
4. Bulgular ve Yorumlar

Kırsal alanlar; doğal çekicilikleri, tarihi değerleri ve geleneksel yapısı ile önemi artan turistik mekanlardır. Uzun yıllar gerçekleştirilen kitlesel turizm, hızlı tüketim sonucu turizm alanlarında çevresel yapının bozulmasına ve turizm alanlarının çekiciliğini yitirmesine neden olmuştur. Dolayısıyla doğal ve tarihi değer olarak kendini koruyabilmiş mekanların önemi artmaya başlamıştır. Bu kapsamda kızık köylerine gelen *ziyaretçilere*, kızık köylerini tercih etme sebepleri sorulmuştur. Üç köye ait veriler değerlendirildiğinde Cumalıkızık ziyaretçilerinin % 22,5'i, Derekızık ziyaretçilerinin % 57,5'i, Hamamlıkızık ziyaretçilerinin ise % 65'i doğal çekicilikler cevabını vermiştir. Cumalıkızık, kırsal alan sivil mimarisinin en önemli örneğidir. Tarihine özgün geleneksel konutları ve sokak dokusu ile bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası çevrede büyük ilgi görmektedir. Sahip olduğu tarihi çekicilikleri ile çok sayıda turisti ağırlamaktadır. Ziyaretçiler için Cumalıkızık köyünün en önemli çekici unsurunu % 47,2 ile tarihi alanlar oluşturmaktadır (Grafik 1).

Grafik 1: Ziyaretçilere göre Kızık köylerinde en önemli kırsal turizm çekiciliği. **Kaynak:** Alan anketleri (2016)

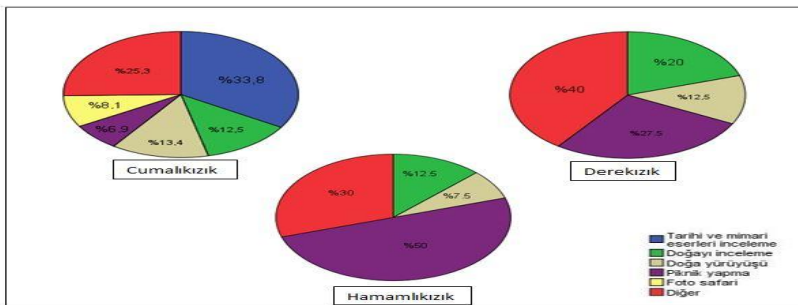
Turizmin en büyük paydaşlarından birini yerel halk oluşturmaktadır. Yaşadıkları çevrede gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetleri ya da turizm etkinliklerini değerlendirebilecek önemli unsur gruplarından. Bu düşünce içinde araştırmamızı gerçekleştirirken kızık köylerinde yaşayan *yerel halka* benzer soru sorulmuştur. Cumalıkızık halkının % 86,7'si tarihsel ve kültürel değerler, %13,3 doğal alanlar cevabını vermiştir. Hamamlıkızık'ta yerel halkın tamamı en önemli turizm çekiciliğinin doğal alanlar olduğunu ifade ederken, Derekızık'da ise % 90'ı doğal alanlar %10'u tarihi değerler olarak yanıtlamıştır. Cumalıkızık'ta yerel halkın büyük bölümü tarihi alanların varlığını önemsemektedir. Yaşadıkları çevrenin korunmasına bu anlamda katkıda bulunmaktadır. Çünkü sahip oldukları değerler ilgi görmektedir. Yerel halk hem tarihi geçmişine sahip çıkmakta hem de azalan iş imkanlarını bu değerler sayesinde arttırmaktadır. Turizmi geçim kaynağı olarak gören köy halkı ile köye gelen ziyaretçilerin benzer soruya aynı cevabı verdiği görülmektedir (Grafik 2). Yerel halkın köyleri daha iyi tanıması verilen cevaplar üzerinde belirleyici olmuştur. Günöbirlik turizm olarak değerlendirilen köylerde yerel halk, turizm çekiciliklerinin farkındadır. Bu durum gelen ziyaretçilerin beklentilerinin karşılanmasına ve köylerin turizm potansiyelinin istenilen doğrultuda geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Grafik 2: Yerel halka göre Kızık köylerinde en önemli kırsal turizm çekiciliği

Kaynak: Alan anketleri (2016).

Köye gelen ziyaretçilerin köyde katıldıkları etkinlikler, geliş sebeplerinden bağımsız değildir. Dolayısıyla doğal çekiciliklerin turizm potansiyelini değerlendirirken, gelen ziyaretçilerin katıldığı rekreatif faaliyetleri de ele almak gerekmektedir. 700 yıllık yaşayan kültürel miras olarak tanımlanan Cumalıkızık, şehir içinden ve şehir dışından aynı zamanda yurtdışından gelen çok sayıda ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Osmanlı mimarisini günümüze kadar taşıyabilen, tarihin izlerini yansıtan az sayıdaki yerleşimlerden biridir. Dolayısıyla gelen turistlerin %33,8'i tarihi ve mimari eserleri incelemektedir. %25,3'lük oran ile en çok yapılan diğer etkinlikler ise foto safari, kahvaltı ve doğa yürüyüşüdür. Cumalıkızık'dan sonra kırsallığını en fazla koruyabilen Derekızık köyünde gelen turistlerin %27,5'inin gerçekleştirdiği rekreatif faaliyet piknik yapmadır. Köyün sahip olduğu Baba Çınar mesire alanı buraya gelenlere piknik yapma imkanı sunmaktadır. Yapılan faaliyetlerin yanı sıra geliştirilebilir potansiyeli sayesinde var olan etkinlikler çeşitlendirilebilir. Ziyaretçilerin daha uzun sürede köyde kalmalarını sağlamak adına alternatif olanaklar oluşturulmalıdır. Baba Çınar mesire alanından Küreklidere Şelalesi'ne kadar belirlenen güzergahlar üzerinden atv turları düzenlenebilir. Bahçe turizmi kapsamında köye gelen ziyaretçilere, yerel halkın ürettiği tarım ürünlerini toplama imkanı sağlanabilir. Köy yerleşmesi özelliğini kaybeden ancak alabalık çiftlikleri ve mesire alanları ile ziyaretçi çeken Hamamlıkızık'ta en fazla gerçekleştirilen rekreatif faaliyet %50 ile piknik yapmadır. Özellikle köyün girişinde yer alan Korusu mesire alanı ile Uludağ'ın eteklerinde yer alan Hamamlıkızık Kent Ormanı bu anlamda değerlendirilmektedir (Grafik 3).

Grafik 3: Ziyaretçilerin Kızık köylerinde turistik ve rekreatif amaçlı katıldıkları faaliyetler.

Kaynak: Alan anketleri (2016)

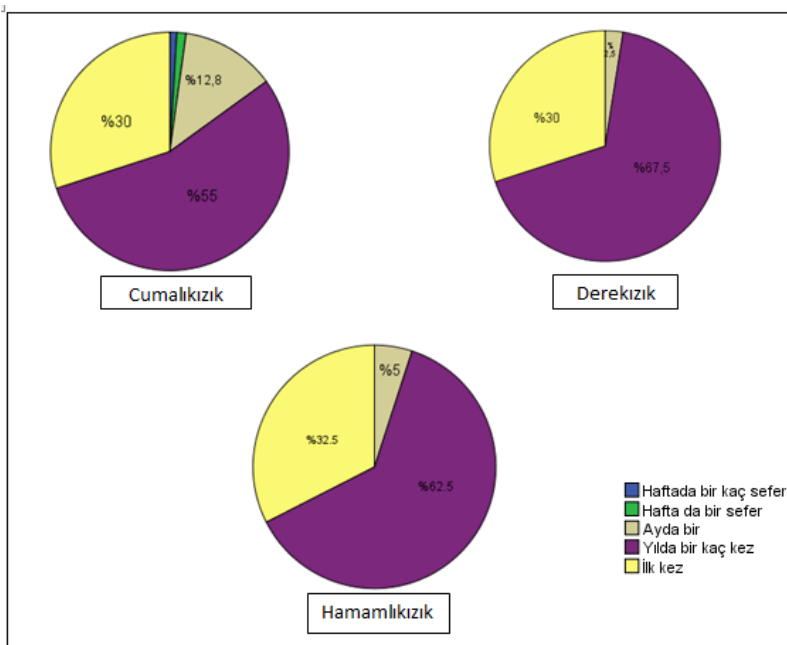
Köylerde var olan potansiyelin değerlendirilmesi köylerin sahip olduğu doğal ve tarihi çekiciliklerin yanı sıra, ziyaretçilerin köylere hangi sıklıkla geldiklerine de bağlıdır. Bu nedenle Derekızık ve Hamamlıkızık'ta ankete katılan ziyaretçilere köylere hangi sıklıkla geldikleri sorusu yöneltilmiştir. Araştırmamıza katılan ziyaretçilerin yarısından fazlası Derekızık köyüne yılda birkaç kez geldiğini ifade etmiştir (Grafik 4). Yılda birkaç kez gelen ziyaretçilerin neredeyse tamamı köyün yeteri kadar değerlendirilmediğini düşünmektedir. Gelen ziyaretçilerin büyük bölümü doğal çekiciliği olduğu için köyü tercih ettiğini belirtmektedir. Ancak sahip olduğu doğal çevre şartları köyde alternatif rekreasyonel etkinliklerin geliştirilebileceğine imkan sağlamaktadır.

Ankete katılanlardan Hamamlıkızık köyüne yılda birkaç kez gelenler, köyün rekreasyonel açıdan istenilen düzeyde değerlendirildiğini düşünmektedir (Grafik 4). Burada var olan alabalık tesislerinden, kent ormanından ve Korusu piknik alanından istedikleri düzeyde yararlanmaktadırlar. Ayrıca beklenti içinde olmadıklarını belirten ziyaretçiler, köyün sınırları içinde yer alan Küreklidere Şelalesi'nin aktığı dere yatağı ve kanyonun yürüyüş yapan gruplar tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Ancak arazi çalışmasında elde edilen gözlemlere dayanarak bu çevrenin etkinlik kaynaklı rekreasyonel faaliyetler ile zenginleştirilmesi gerektiğidir. Hamamlıkızık konum olarak Cumalıkızık ve Derekızık arasında yer almaktadır. Cumalıkızık ile arasında Orienteering geliştirilebilir, Derekızık ile sınır olan Küreklidere Kanyonu'na yürüme parkuru yapılabilir. Aynı zamanda ormanlık alandan dağ bisikletleri kullanılarak bisiklet yolları açılabilir.

Cumalıkızık köyüne gelen ziyaretçilerin % 55'i yılda birkaç kez köye gelmektedir. Genellikle gerçekleştirilen köy kahvaltısı, gözleme ve tarihi kültürel turizm köy için yeterli görülmemektedir. Daha yenilikçi ve hizmet koşullarının iyileştirildiği, kısa süreli gelen turistler için kalite değeri yüksek pansiyon ya da butik otellerin yapılması talep edilen unsurlardır. Böylece gerçekleşen turizm faaliyetlerinin yanı sıra daha çok turistin gelebileceği, yılda birkaç kez gelenlerin bu süreyi daha da kısaltacağı öngörülmektedir. Üniversite turları, şehir turları ile arkadaşları ya da akrabalarından duyup

gelenlerin sayısı ankete katılanlar arasında % 30'dur. Haftada bir ya da birkaç sefer gelen sadece % 2 kişi bulunmaktadır. Bunların köye geliş sebepleri akraba ziyaretleridir (Grafik 4).

Köylere yapılan ziyaretlerin daha sık hale getirilmesi turizmin gelişmesi ya da sahip olunan tarihi ve doğal varlıkların rekreasyonel açıdan değerlendirilmesine bağlıdır. Ancak gerçekleştirilen gününbirlik ziyaretlerin planlı bir şekilde artırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda gelen ziyaretçilerin yaklaşımı dikkate alınmaktadır.

Grafik 4: Ziyaretçilerin köyleri ziyaret etme sıklığı

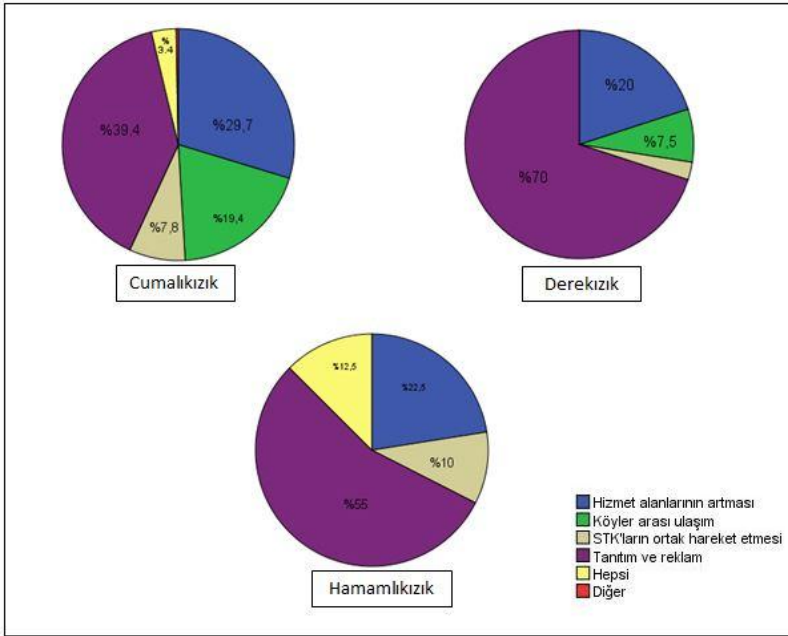
Kaynak: Alan anketleri (2016)

Cumalıkızık'ta ankete katılan ziyaretçilerin % 39,4'ü ziyaretçi sayısının artırılması ya da turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi için reklam ve tanıtımın yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle dünya miras listesinde yer alan Cumalıkızık Köyü'nün daha geniş kitlelere hitap etmesi gerekmektedir. Bu nedenle köyün reklamı en iyi şekilde yapılmalıdır. Ancak ziyaretçiler Bursa şehir merkezindeki tabelalar üzerinden gerçekleştirilen tanıtımın yetersiz

kaldığını düşünmektedir. Köye ulaşımın yapıldığı güzergah üzerinde konumunu gösteren levhaların sayıca azlığı ve var olanların oldukça küçük yazılmış olması dikkat çekme açısından zayıf kalmaktadır. Bu anlamda tanıtımın daha kaliteli yapılması gerekmektedir. Cumalıkızık köyünün tarihi turizm açısından yüksek olan potansiyelinin değerlendirilmesi için doğru tanıtım en gerekli olan unsurdur. Bunun yanı sıra en iyi reklamı ise gelen ziyaretçi yapmaktadır. Genellikle gününbirlik gelen ziyaretçilerin gezi sırasında ihtiyaçlarının karşılanması oldukça önemlidir. Ruhlen doyum sağlamakla birlikte her açıdan hizmetin kaliteli olmasına özen gösterilmelidir. Araştırmamıza katılanların % 29,7'si ziyaretçi sayısının artması için hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Derekızık Köyü'ne gelen ziyaretçilerin % 70'i ziyaretçi sayısının arttırılması için reklam ve tanıtımın yapılması gerektiğini bu açıdan yetersizliğin olduğunu belirtmektedir. Ziyaretçilerin % 20'si ise köyde var olan hizmet alanlarının yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Gününbirlik turizmin ön planda olduğu köyde, gelen ziyaretçilerin bir kısmı kısa süreli konaklama ihtiyacı duymaktadır. Ancak ziyaretçilerin konaklama ihtiyacını karşılayacak herhangi bir tesisin olmaması önemli bir altyapı eksikliğidir. Ayrıca yiyecek-içecek tesislerinin çeşitlilik göstermemesi bu alandaki seçiciliği azaltmıştır. Turizmin geliştirilebilmesi için hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi ve kalitesinin arttırılması gerekmektedir.

Hamamlıkızık'da da Derekızık köyünde olduğu gibi ziyaretçi sayısının arttırılması için en önemli yapılması gereken tanıtım ve reklamdır. Hamamlıkızık'ta alabalık çiftliklerini, mesire alanlarını, şelale ve kanyonu rahatlatma ve kendini yenileme amacı ile değerlendiren ziyaretçilerin % 55'i tanıtım ve reklamın önemli olduğu ve köylerde yetersiz kaldığını belirtmektedir (Grafik 5). Bursa çevresinde yaşayan birçok insanın bu köylerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmektedir. Ziyaretçiler, görülmesi gereken yerler arasında olduğunu düşündükleri Hamamlıkızık'ın doğal çevresinin iyi bir şekilde tanıtılması gerektiğini ifade etmektedir.

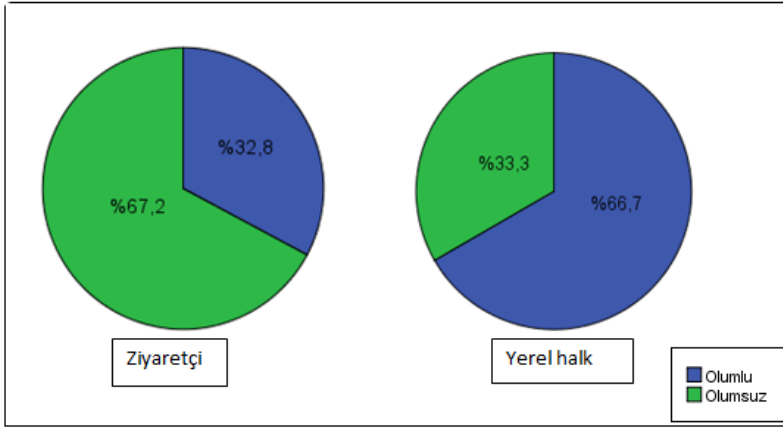
Grafik 5: Kızık köylerinde turizmin geliştirilmesine yönelik yapılması gerekenler

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Yaşayan tarih olarak adlandırılan Cumalıkızık sahip olduğu değerleri ile açık hava müzesi özelliği yansıtmaktadır. Tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, bu mirası gelecek nesillere aktarmak, toplumda bu değerlerin korunması ve yaşatılması için gerekli bilinci oluşturmak amacıyla UNESCO Genel Konferansı'na 16.11.1972 tarihinde "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir. Bu sözleşme doğrultusunda Bursa ve Cumalıkızık 2000 yılında geçici miras listesine alınmıştır. Hak ettiği değeri bulması adına yapılan çalışmalar sonucunda ise 2013 Şubat ayında Dünya Miras Merkezine sunulmuştur. Katar'ın başkenti Doha'da 15 - 25 Haziran 2014 tarihleri arasında düzenlenen Dünya Miras Komitesi (DMK) 38. Dönem Toplantısı'nda Bursa'yı Dünya Miras Listesi'ne kaydetmiştir. Bursa, Dünya Miras Listesine 998. sıradan girerek bu listedeki varlık sayımızı 13'e çıkarmıştır. Bursa ve Cumalıkızık bugün hala yaşayan ticari kültürü ve kente

oldukça yakın kırsal yaşamın devamlılığı ile birlikte erken dönem Osmanlı kent kültürü ve yaşam şekline iyi bir örnek teşkil etmektedir¹³. Ulusal ve uluslararası ziyaretçilerin geldiği Cumalıkızık'ta tarihi çekiciliklerin turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesinde bu durum da göz önünde bulundurulmaktadır.

Grafik 6: Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmasının turizm faaliyetleri üzerindeki etkisi. **Kaynak:** Alan anketleri (2016)

Cumalıkızık'ta yaşayan yerel halka Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması, köyünüze yönelik yapılan turizm faaliyetlerine etkisi olup olmadığını, gelen ziyaretçilere ise Cumalıkızık'ın UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması köyü ziyaret etmenizdeki etkisi olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir (Grafik 6). Yerel halk ve ziyaretçiler bu konuda tamamen fikir ayrılığı yaşamaktadır.

Yerel halkın % 66,7'si UNESCO tarafından dünya mirasına kabul edildiği için köye yönelik ilginin arttığını düşünmektedir. Buna gerekçe olarak köyde yer alan yapıların restorasyonunun artırılması, Osmanlı eserlerinin

¹³ Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2014), Bursa ve Bergama Dünya Miras Listesinde. [Erişim: 9 Kasım 2017, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,100579/bursa-ve-bergama-dunya-miras-listesinde.html>].

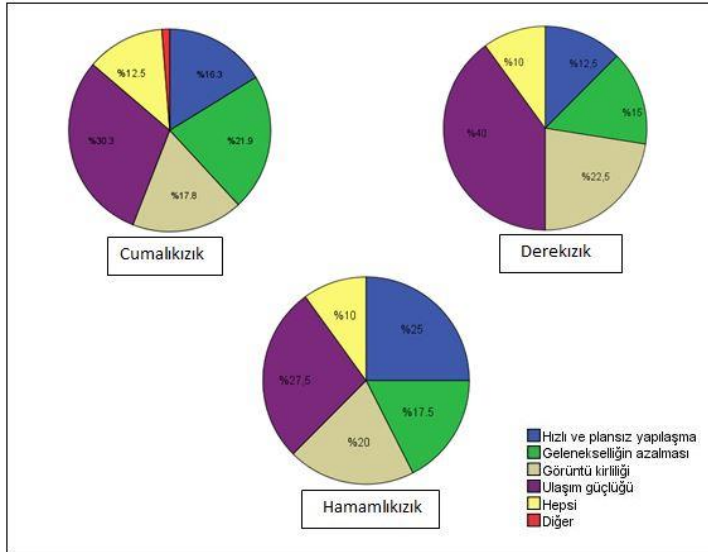
sergilendiği müzenin açılması, şehir merkezi içinde tabelalarda reklamının yapılıyor olmasını göstermektedir. Bu nedenle yerel halk köyde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerini olumlu etkilediğine inanmaktadır. Aynı zamanda UNESCO derneğinin varlığı yabancı turistlerin köye olan ilgisini arttırmaktadır.

Gelen ziyaretçilerin % 67,2'si köyü ziyaret etmelerinde köyün UNESCO tarafından koruma altına alınmasının herhangi bir etkisi olmadığını belirtmektedir. Köyün daha çok çekilen diziler sayesinde tanındığını ve hala dizilerin etkisinin sürdüğünü, UNESCO tarafından miras listesine alındığını köye geldiklerinde öğrendiklerini ifade etmektedir. % 32,8'i ise tarihi, kültürel miras olan Cumalıkızık Köyü'nün hak ettiği değeri görmediğini ve köye gelmelerinde UNESCO'nun etkisi olduğunu söylemektedir. Köy içindeki konutların bir kısmında çekilen dizilerin isimlerinin olduğu tabelalar yer almaktadır. Köye gelen ziyaretçiler, görüntü kirliliği olarak düşündükleri bu durumun köyün tarihi yapısının önüne geçtiğini ve bu durumdan ciddi derecede rahatsız olduklarını ifade etmektedir.

Kızık köyleri doğal ve tarihi değerleri, mesire alanları, yerel ürünleri ve el sanatları ile kırsal çekiciliği olan kırsal turizm alanlarıdır. Köy kahvaltısı, piknik yapma, foto safari, treeking, tarihi mimari eserleri inceleme köylerde yapılan önemli rekreasyonel faaliyetlerdir. Ayrıca ahududu ve kiraz festivali geleneksel olarak her yıl Haziran ve Temmuz aylarında düzenlenmektedir. Dolayısıyla hafta içi ve hafta sonu çok sayıda gününbirlikçilerin ziyaretine uğramaktadır. Gerçekleştirildiği alanlarda sürekliliğin sağlanabilmesi için var olan değerlerin korunması önemlidir. Yoğun kullanımın gerçekleştirildiği alanlarda korumanın yanında görüntü kirliliği, geleneksel yaşam tarzının azalması, plansız yapılaşma, doğal alan tahribatı, ulaşım güçlülüğü gibi birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Cumalıkızık köyüne gelen ziyaretçilere köyde dikkati çeken en önemli sorunun ne olduğu sorulduğunda % 30,3'ü ulaşım güçlüğü olduğunu ifade etmiştir (Grafik 7). Şehir merkezine 15 km uzaklıkta bulunan Cumalıkızık'a ulaşım genellikle minibüslerle sağlanmaktadır. Ulaşım alternatifi olmadığı için ziyaretçiler açısından sorun olarak görülmektedir. Özel araçla gelindiğinde ise

yol ayrımlarında tabelaların yetersizliği en çok dile getirilen sorun olmuştur. % 21,9 ile geleneksel yaşam tarzının azalması en çok ifade edilen ikinci sorun olmuştur. Ankete katılanlar arasında Derekızık köyünü ziyaret edenlerin % 40'ı, Hamamlıkızık'ta ise ziyaretçilerin %27,5'i, Cumalıkızık köyünde olduğu gibi en önemli sorunun ulaşım güçlüğü olduğunu belirtmiştir Ziyaretçiler yaptıkları gözlemlerde köydeki yaşam tarzında şehir etkisinin hissedildiğini belirtmektedir. Hızlı ve plansız yapılaşma özellikle köy güzergahı çevresinde çarpık bir görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Aynı zamanda hizmet kalitesinin yetersizliği, doğal çevre düzensizliği, tabelaların oluşturduğu kirlilik ve otopark sorunu diğer grubu içinde yer almaktadır.

Grafik 7: Kızık köylerinde ziyaretçilerin dikkatini çeken sorunlar

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Kırsal turizmin geliştirilmesi, sorunların ortadan kaldırılarak rekreatif potansiyelin en doğru şekilde değerlendirilebilmesi için turizm alanının her yönü ile tanınması gerekmektedir. Kızık köylerinde yaptığımız alan gezileri ve köylerde uyguladığımız anket çalışması sonucunda SWOT

analizi yapılmıştır. Fırsatlar ve tehditler dikkate alınarak köylerin turizm potansiyelini açığa çıkaracak güçlü ve zayıf yanlar belirlenmiştir.

Cumalıkızık Köyü'nde günübirlik rekreasyonel faaliyetlerin ve kısa süreli turizmin geliştirilebilmesi için imkanların yeterli olduğu görülmektedir. Ankete katılan yerel halk ve esnafın sorulan sorulara verdiği cevaba göre en güçlü yanını köklü tarihi geçmişi oluşturmaktadır. UNESCO tarafından kültürel miras listesine alınması ve Uludağ'ın eteklerinde bulunması özellikle yerel yönetimlerin bölge üzerinde çeşitli projeleri geliştirmesine imkan vermektedir. Ancak Cumalıkızık'ta bulunan konutların özgün yapısına göre yeniden restore edilmesi sırasında yaşanan aksaklıklar ve çevre düzensizliği turizmin gelişimini yavaşlatmaktadır. Ayrıca Cumalıkızık'ta alternatif rekreasyonel faaliyetlerin yapılabileceği ortamların varlığı köye olan ilgiyi arttırmaktadır. Cumalıkızık'ta turizmin sürdürülebilmesi için Cumalıkızık'ın var olan güçlü yanlarının korunması gerekmektedir. Ayrıca bu durumun ortaya çıkaracağı alternatif turizm faaliyetleri, köyde yeni iş sahalarının gelişimine zemin oluşturacaktır (Tablo 1).

Araştırma alanı içinde yer alan Hamamlıkızık ve Derekızık'ta da anket çalışması ve gözlem yapılmıştır. Bu köyler Cumalıkızık kadar ziyaretçi çekmese de sahip olduğu doğal güzellikleri ile rekreasyonel açıdan değerlendirilebilmektedir. Ancak ziyaretçi sayısının ve turizmden gelir oranının artırılması için köylerin zayıf ve güçlü yanları ile turizme fırsat sunacak imkanlar ve engel olacak tehditlerin bilinmesi gerekmektedir. Bu açıdan kendi içsel yapısından doğan güçlü ve zayıf yönleri ile çevresel faktörlerden kaynaklanan fırsatları ve tehditleri yapılan gözlem ve anketlerle belirlenmiştir (Tablo 2 ve 3).

Derekızık ve Hamamlıkızık köylerinde kısa süreli turizm ya da günübirlik rekreasyonel faaliyetlerin yapılabilmesi için uygun ortamlar bulunmaktadır. Halkın çok az bir bölümünün geçim kaynağı olarak değerlendirdiği turizm, alternatif olarak geliştirilebilir. Özellikle Derekızık köyünde haftasonu ağırlık kazanan ziyaretler genellikle ilkbahar ve yaz döneminde gerçekleştirilir. Yakın çevresinde doğal oluşumlar açısından çekiciliği yüksek olan Saitabat Köyü'nün bulunması Derekızık Köyü'nün geri

planda kalmasına neden olmuştur. Bu durumu avantaja dönüştürebilecek potansiyelin kullanılması gerekmektedir.

Hamamlıkızık yerleşmesi alabalık çiftlikleri, kent ormanı ve mesire alanları ile ziyaretçileri kendine çekmektedir. Ancak Derekızık'ta olduğu gibi Hamamlıkızık'ta da yakın çevresinde yer alan turistik çekiciliği yüksek olan Cumalıkızık yerleşmesinin gölgesinde kalmaktadır. Sahip olduğu doğal çekiciliklerin planlı kullanımı gerekmektedir. Yapılacak doğru yatırımlar sayesinde köyler arasında turizmin gelişimi sağlanabilir. Hamamlıkızık ile Cumalıkızık arasında köy içinden tarihi yürüyüş yolları, Derekızık ile arasında ise ortak kullanım alanı olarak yararlanılacak doğa parkurları geliştirilebilir. Tehditlerin fırsata dönüştürüldüğü, halkın ekonomisine katkı sağlayacak ve ziyaretçileri psikolojik doyuma ulaştıracak projeler geliştirilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Kırsal turizm, kitlesel turizmin ortaya çıkardığı aşırı, plansız ve kontrolsüz kullanım sonucu özelliğini yitiren kıyı alanlarına alternatif olarak gelişmiştir. Kırsal turizme olan ilginin artması sonucu doğal ve tarihi yapılar sahip kırsal yerleşmeler turizme yönelmeye başlamıştır. Özellikle büyükşehirlerle yakın olan kırsal alanlar gününbirlik ziyaretçilerin uğrak alanı olmuştur. Ziyaretçi sayısının artması ve çeşitlenmesi ile birlikte kırsal mekanlar var olan tarihi yapılarını ve doğal varlıklarını turizmin çekici unsuru olarak değerlendirmeye başlamıştır.

Çalışma alanımızı oluşturan Bursa'daki kızık köylerinde rekreasyonel turizm faaliyetleri ve gününbirlik turizm incelenmiştir. Bu kapsamda ele aldığımız köyleri ziyaret edenlere, yerel halka ve esnafa anket uygulanmıştır. Üç ayrı gruba yönelik oluşturulan sorularla üç ayrı köyün turizm değerleri belirlenmeye çalışılmıştır. Anketten elde edilen sonuçlara göre kızık köylerinde turizm olanaklarının istenilen düzeyde değerlendirilmediği ve var olan potansiyelin alternatif rekreasyonel etkinlikler ile geliştirilebileceğidir. Özellikle yürüyüş parkurları, hobi bahçeleri, atlı gezintiler, bisiklet turları, çeşitli yörelere ait haftaların düzenlenmesi ziyaretçilerin ifade ettiği rekreasyonel faaliyetlerdendir. Hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi, tanıtım ve

reklamın artırılması kırsal turizmin geliştirilmesi için öncelikli olarak yapılması gerektirir. Ancak destinasyonların taşıma kapasitesi gözetilmeden hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi ve turistik ziyaretçilere açılması, var olan kaynakların yozlaşmasına ve tüketilmesine sebep olacaktır. Bu nedenle kırsal turizmin geliştirilmesi için yapılacak her türlü çalışma planlı ve sürdürülebilir olmayı zorunlu kılmaktadır.

Doğal ve bozulmamış çevre yapısı, tarihi ve kültürel değerler, geleneksel mimari ankete katılan esnafa göre ziyaretçileri çeken en temel unsurlardır. Ancak ziyaretçileri ağırlama ve hizmet sunma açısından köylerinin yetersiz kaldığını belirten köy esnafı, kızık köylerinde yeni yatırım planları olduğunu ifade etmektedir. Anket sonuçlarına göre özellikle Cumalıkızık'ta yatırımların, konaklamaya ve ev pansiyonculuğuna yönelik olduğu görülmektedir. Bu nedenle önce yerel halka ve esnafa turizm eğitimi ve bilinci verilmeli, gelen çocukların iyi vakit geçirmeleri için özel alan oluşturulmalı, yerel ürünlerin satımının gerçekleştirildiği stantların köy içinde değil de ayrı bir alana kurularak tarihi sokak dokusunun korunması gerekmektedir.

Derekızık'ta ise doğal çevrenin çekiciliği günübirlik turizmi ortaya çıkarmıştır. Esnafın tamamı ağırlıklı olarak hafta sonu gelen ziyaretçilerin tüm haftaya yayılmasını istemektedir. Ziyaretçi sayısının artırılması için öncelikli olarak reklam ve tanıtım yapılmalı ve beraberinde hizmet alanları çeşitlendirilmelidir. Köy esnafı giderek azalan tarım ve hayvancılığa karşı turizmi alternatif ekonomik faaliyet ve geçim kaynağı olarak görmektedir. Bu nedenle köy esnafı sahip oldukları bahçelerde kamp yapmak için arazi kiralamak, bungalov evler yapmak, bahçe turizmini geliştirmeyi istemektedir. Baba Çınar olarak bilinen piknik alanından köy sınırları içinde kalan Küreklidere Şelalesi'ne yönelik çeşitli parkurlar oluşturularak çekicilik artırılmalıdır. Ayrıca oluşturulan güzergah üzerinde köylünün ürettiği çilek ve kestanelerin satılması için stantlar kurulmalıdır. Turizmin daha kaliteli yapılması ya da potansiyeli olan köylerde turizmin geliştirilmesi için valilik, STK ve dernekler köy halkı ile birlikte hareket etmelidir.

Turizmin önemli bir sektör olarak gelişmeye başladığı kızık köylerinde yerel halk ve esnaf günübirlik yapılan ziyaretlerin kısa süreli turizme

dönüştürülmesi gerektiğini düşünmektedir. Özellikle ziyaretçilerin sayısının artması ve haftanın her gününe yayılması var olan değerlerin korunmasına imkan sağlamaktadır. Ancak ziyaretçi sayısının artması ve turizmin her güne yayılması köylerdeki tarihi ve doğal çekici unsurların hızla tüketilmesine ve aşırı kullanımdan dolayı tüm özelliklerini kaybetmesine yol açacaktır. Ayrıca artan turist sayısının köyde oluşturacağı yoğunluk ulaşımın aksamasına ve otopark sorununun ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu durum geçimini turizmden sağlamayan köy halkının günlük yaşantısına zarar verecektir. Bu nedenle turist sayısı arttırılırken yoğunluğun olacağı günlerde özellikle haftasonu ziyaretçiler için saat sınırlaması getirilmelidir. Turizmi, ekonomik kaygılarını azaltıcı faaliyet olarak görmekte olan yerel halk bu konuda teşvik çalışmalarının destekçisi olmaktadır.

Kızık köylerinde kırsal turizmin gelişmesi, bu köylerin kullanılmasını da sağlayacaktır. Bu sayede ekonomik ve sosyal gelişme sağlanacak ve bu tür sorunların gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu köylerde meydana gelen gelir artışı refah seviyesini yükseltecektir. Burada üzerinde durulması gereken husus turizmin çevreyi olumsuz yönde etkilememesi yani sürdürülebilir olmasıdır. Özellikle bu köyler için alınan kararlarda bu köylerde yaşayanların görüşleri önemlidir.

Kaynakça

- Aydın, İ. (1990). Açıklamalı Turizm Terimler Sözlüğü, Aydın: Coşkun Matbaası.
- Elibüyük M. (1997). 'Coğrafya'nın Önemi, Tanımı ve Sınıflandırılması', Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. Talip YÜCEL'e Armağan, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yıl XXXIII/1-2, 105-130, Ankara
- Emekli, G. (2006). "Coğrafya Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm", Ege Coğrafya Dergisi, S:15, s.51-59, İzmir.
- Haberal, H. (2015). Turizmde Alternatif: Ekolojik Turizm, Doğa Turizmi, Kırsal Turizm, Yayla Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Karaçar, E. (2014), "Boş Zaman ve Rekreasyonun Tarihsel Gelişim Süreci", Ali Yaylı (Ed.); *Rekreasyona Giriş*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık: Ankara, ss.69-130.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (Kasım 1999), *Arkeolojik Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararı (Karar No: 658)*. [Erişim: 8 Ekim 2017, [http:// www.kulturvarliklari.gov.tr/ TR, 44310/ilke-karari-karar-no-658-karar-tarihi-05111999.html](http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44310/ilke-karari-karar-no-658-karar-tarihi-05111999.html)].
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2014), *Bursa ve Bergama Dünya Miras Listesinde*. [Erişim: 9 Kasım 2017, [http://: www.kulturvarliklari.gov.tr/ TR,100579/bursa-ve-bergama-dunya-miras-listesinde.html](http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,100579/bursa-ve-bergama-dunya-miras-listesinde.html)].
- Sevil, 2012, "Boş Zaman ve Rekresayon: Kavram ve Özellikler (1. Ünite)", *Anadolu Üniversitesi Yayınları* (Ed. Serdar Kocaekşi), Eskişehir.
- Soykan, F. (1999). *Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm*, *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, Yıl 10, Mart-Haziran.
- Soykan, F. (2001). *Ege Bölgesi'nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir)*", *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Yayın No: 1, İstanbul: Safa Tanıtım ve Matbaacılık.
- Soykan, F. (2006). *Avrupa'da Kırsal Turizme Bakış Kazanılan Deneyim*, II. *Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, 20-22 Nisan, ss.72-73.
- T.C. Çevre Bakanlığı, (1997), *Türkiye Çevre Atlası-96*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.151.
- Yavuz, V. A. (2010). *Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri*, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:7(14), ss.63-86.

Tablo 1: Cumalıkızık Köyü'nün Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsatlar ve Tehditler

Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
<ul style="list-style-type: none"> -Osmanlı Devleti'nin ilk yerleşme örneklerinden biri olması -Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin varlığı -Geleneksel sivil mimari yapılarının bugüne kadar korunabilmesi -Köyün yapısına uygun organik tarım ürünlerinin yetiştirilmesi -El örmesi ürünlerin varlığı -UNESCO dünya miras listesinde yer alması -Restorasyon çalışmalarının yapıyor olması -Bursa gibi büyük bir şehrin hemen yanında yer alması	<ul style="list-style-type: none"> -Köy yolu üzerinde ana cadde ayırımından sonra köye gelene kadar aşırı çarpık ve düzensiz yerleşmenin varlığı -Ana yol güzergahında tanıtıcı tabelaların yetersizliği -Köy kahvaltısı ve gözleme hizmeti sunan alanların imkanlarının azlığı -Ziyaretçilerin kalacağı pansiyon ve butik otellerin sayıca az olması ve konfor eksikliği -Geleneksel konutlara yapılacak restorasyon çalışmalarının yavaş ilerlemesi -İmar kısıtlamaları ile beklenen maddi imkanın alınamaması -Kalifiye eleman yetersizliği
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> -Uludağ'ın eteklerine kurulmuş olması -UNESCO tarafından miras listesine alınması ile köye verilen önemin artması -Tarihi ve doğal değerlerin korunabildiği kırsal alanlara ilginin artması -Azalan tarım ürünlerinin yeniden üretimine yönelik projelere imkan sunması -Yerel halkın ve esnafın turizme bakış açısının olumlu olması -Çevre bilincinin artması -Yeni yatırımların gerçekleşmesine imkan sağlaması -Özellikle kadın istihdamının artmasına imkan sağlaması	<ul style="list-style-type: none"> -Yapılan restorasyon çalışmalarının özgünlüğünü korumaması -Köye yakın yerleşim alanlarında hızlı ve plansız yapılaşmanın artması -Doğal alanların aşırı kullanımı sonucu yok olmaya başlaması -Tarım ve hayvancılığın azalması sonucu tek geçim kaynağının turizme yönelmesi ve ekonomik sıkıntıların başlaması -Ziyaretçi yoğunluğundan dolayı zarar gören tarihi dokuların çekiciliğinin azalması

Kaynak: Alan anketleri (2016).

Tablo 2: Derekızık Köyü'nün Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsatlar ve Tehditler

Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
<ul style="list-style-type: none"> - Tarihi geçmişi yansıtan konutların varlığı - Doğal çevrenin yeşilini koruyabilmiş olması - Şehir merkezine olan uzaklığı ile sessiz ve sakin doğal ortama sahip olması - Uludağ'dan gelen korusu kaynak suyunun varlığı - Baba Çınar mesire alanının piknik alanı olarak değerlendirilmesi - Yediveren türü olarak bilinen çilek üretiminin yaygınlığı - Şenlik ve çilek festivalinin düzenlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Tarihi konutların sayıca az olması - Günübürlük yapılan ziyaretlerde insanların alternatif rekreasyonel imkanının sunulmaması - Betonarme binaların sayısının artması ile gelenekselliğinin azalması - Köyün tanıtım ve reklamının yeterince yapılamaması - Tarımdan para kazanma imkanının giderek azalması - Ulaşım güçlülüğünün yaşanması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> - Köye 30 dakika uzaklıkta bulunan Küreklidere Şelalesi'nin varlığı - Köylünün sahip olduğu tarım alanlarının hobi bahçesi olarak kullanılabilir olması - Köy çevresinde bulunan ormanlık alanların bitki çeşitliliği açısından zengin olması - Treeking, faytonlu gezi, orientering, kamp kurma gibi rekreasyonel faaliyetlere etkinliklerine imkan sağlayabilecek ortamın varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> - Derekızık Köyü'ne komşu olan Saitabat Köyü'nün sahip olduğu şelalesi ile turizm açısından daha çok tanınmış olması - Azalan tarım ve hayvancılık faaliyetleri sonucunda yerel halkın köyünü terk etme ihtimalinin bulunması

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Tablo 3: Hamamlıkızık Köyü'nün Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsatlar ve Tehditler

Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
<ul style="list-style-type: none"> -Tarihi geçmişi yansıtan konutların varlığı -Köy çevresinde mesire alanların varlığı -Hamamlıkızık yerleşim alanı sınırları içinde Uludağ eteklerinde kent ormanının bulunması -Uludağ'dan gelen korusu kaynak suyunun varlığı -Alabalık tesislerinin bulunması -Kürekli dere Şelalesi'nin piknikçilere ve doğa sporlarına uygun ortam sağlaması	<ul style="list-style-type: none"> -Sayısı oldukça az olan tarihi konutların yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalması -Günübirlik yapılan ziyaretlerde insanları alternatif rekreasyonel imkanının sunulmaması -Betonarme binaların sayısının artması ile gelenekselliğinin azalması -Köyün tanıtım ve reklamının yeterince yapılamaması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> -Köye 30 dakika uzaklıkta bulunan Kürekli dere Şelalesi'nin varlığı -Köylünün sahip olduğu tarım alanlarının hobi bahçesi olarak kullanılabilir olması -Köy çevresinde bulunan ormanlık alanların bitki çeşitliliği açısından zengin olması -Trekking, faytonlu gezi, orientering, kamp kurma gibi rekreasyonel faaliyetlere etkinliklerine imkan sağlayabilecek ortamın varlığı	<ul style="list-style-type: none"> -Komşusu olan Cumalıkızık Köyü'nün gölgesinde kalması -Kırsallığın giderek azalması ile şehirleşme tehlikesi altında olması -Geleneksel yaşam tarzının yok olması -İmara açılan alanların yapılaşma nedeniyle tarım alanlarına zarar vermesi

Kaynak: Alan anketleri (2016)